

4. Овчарова Р.В. Психологическое сопровождение родительства / Р.В. Овчарова. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2003. – 319 с.
5. Словарь по социальной педагогике : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / сост. Л.В. Мардахаев]. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 368 с.
6. Соціальна педагогіка : [навчальний посібник / А.Й. Капська, Л.І. Міщик, З.І. Зайцева та ін.] ; Нац. пед. університет ім. М.П. Драгоманова, УДЦССМ. – К.: Аспект, 2000. – 264 с.
7. Трубавіна І.М. Зміст та форми просвітницької роботи з батьками : [науково-методичні матеріали для працівників соціальних служб, учителів, соціальних педагогів, студентів педагогічних вузів] / І.М. Трубавіна. – К. : УДЦССМ, 2000. – 88 с.
8. Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога : [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / М.В. Шакурова]. – М. : Издательский центр „Академия”, 2002. – 272 с.

УДК 37.036:7.071.2

ЗМІСТ, ФОРМИ, МЕТОДИ Й ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО МУЗИКАНТА-ВИКОНАВЦЯ В ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Лісун Д.В., здобувач

Київський міський педагогічний університет імені Б.Д. Грінченка

Статтю присвячено визначенню змісту, форм, методів і етапів формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі, а також висвітленню результатів упровадження відповідної методики в процес професійної підготовки майбутнього музиканта-виконавця в музичному вищому навчальному закладі. Зроблено висновок про ефективність розробленої методики та доцільність її упровадження в навчальний процес музичного вищого навчального закладу.

Ключові слова: творча особистість музиканта-виконавця, інтерпретаційний процес, герменевтичні вміння, професійна підготовка.

Lisun D.V. СОДЕРЖАНИЕ, ФОРМЫ, МЕТОДЫ И ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО МУЗЫКАНТА-ИСПОЛНИТЕЛЯ В ИНТЕРПРЕТАЦИОННОМ ПРОЦЕССЕ / Киевский городской педагогический университет имени Б.Д.Гринченко, Украина.

Статья посвящена определению содержания, форм, методов и этапов формирования творческой личности будущего музыканта-исполнителя в интерпретационном процессе, а также освещению результатов внедрения соответствующей методики в процесс профессиональной подготовки будущего музыканта-исполнителя в музыкальном высшем учебном заведении. Сделан вывод об эффективности разработанной методики и целесообразности ее внедрения в учебный процесс музыкального высшего учебного заведения.

Ключевые слова: творческая личность музыканта-исполнителя, интерпретационный процесс, герменевтические умения, профессиональная подготовка.

Lisun D.V. SUBSTANCE, FORMS, METHODS AND STAGES OF FORMING OF CREATIVE PERSONALITY OF FUTURE MUSICIAN-PERFORMER IN THE INTERPRETATING PROCESS / B.D. Grinchenko Kyiv Municipal Pedagogical University, Ukraine.

The article is devoted to the determination of substance, forms, methods and stages of forming of creative personality of future musician-performer in the interpreting process, and also to the elucidation of results of implementation of appropriate methodology in the process of professional training of future musician-performer in musical institution of higher education. The author drew a conclusion about the effectiveness of worked out methodology and the reasonability of its implementation in the learning process of musical institution of higher education.

Key words: creative personality of musician-performer, interpreting process, hermeneutical abilities, professional training.

Актуальність проблеми формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця зумовлена потребами сьогодення, а також чинниками, незалежними від специфіки того чи іншого етапу розвитку суспільства й культури. Результатом процесу вивчення й розроблення проблеми творчої особистості, що перебуває у фокусі уваги багатьох дослідників у різних галузях наук, виступає вдосконалення уявлень і

поглядів на природу творчої діяльності особистості. Це, у свою чергу, призводить до опрацювання й дослідження нових шляхів, форм, методів формування творчої особистості в тій або іншій сфері людської діяльності.

В умовах навчального процесу музичного вищого навчального закладу міра ефективності формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця залежить від вибору оптимальних форм і методів педагогічного впливу на студентів музично-виконавських спеціалізацій. Ураховуючи специфіку професійної музично-виконавської діяльності, слід зазначити, що інтерпретаційний процес виступає тією методологічною основою, яка визначає основні змістові характеристики професійної підготовки майбутнього музиканта-виконавця. Отже, формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі потребує оптимальної організації процесу професійної підготовки студентів музично-виконавських спеціалізацій музичного вищого навчального закладу. Забезпечення такої організації вимагає визначення змісту, форм, методів і етапів формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі.

Проблематика творчої особистості дістала розроблення в наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Серед них: В.Андрєєв, Д.Богоявленська, М.Вайновська, Н.Гузій, В.Кисільова, А.Маслоу, Я.Пономарьов, В.Роменець, С.Сисоєва та багато інших. Незважаючи на досить широкий діапазон існуючих досліджень, рівень розробленості проблеми формування творчої особистості в галузі музичного виконавства з урахуванням специфіки музично-виконавської професійної діяльності залишається недостатнім. Отже, спираючись на результати існуючих наукових досягнень в галузях педагогіки, психології, мистецтвознавства, постає необхідність у розробленні основних положень методики формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в найбільш природних і оптимальних умовах, а саме в інтерпретаційному процесі. Така необхідність і зумовила вибір мети даної статті.

Мета цієї статті полягає у визначенні змісту, форм, методів і етапів формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі, а також у висвітленні результатів упровадження відповідної методики в процес професійної підготовки майбутнього музиканта-виконавця в музичному вищому навчальному закладі.

Констатувальне дослідження, проведене нами в музичних вищих навчальних закладах у різних регіонах України дало змогу зробити висновок про, загалом, досить низький показник рівня сформованості творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця, що свідчить про недостатньо ефективну організацію процесу професійної підготовки студентів музично-виконавських спеціалізацій. На цій основі ми сформулювали такі завдання нашого формувального експерименту: 1) ознайомлення студентів музично-виконавських спеціалізацій із теоретико-методологічними основами музично-виконавської творчості; 2) формування герменевтичних умінь творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця; 3) формування цілісної й самостійної творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця.

Вирішення цих завдань відбувалося через активне залучення творчого потенціалу студентів до всіх видів професійної діяльності творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця. До видів професійної діяльності музиканта-виконавця, згідно до змісту галузевого стандарту вищої освіти України за напрямом підготовки 0202 «Мистецтво» і спеціальністю 5.02020401 «Музичне мистецтво», відносимо: індивідуальну музично-виконавську практику; виконавську практику в складі оркестру, ансамблю; педагогічну практику. Особливу увагу було приділено виконанню концертної програми з фаху, оскільки ця позиція є ключовою при проведенні державної атестації осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, що визначено освітньо-кваліфікаційною характеристикою молодшого спеціаліста.

Логіка побудови педагогічного процесу формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця визначила необхідність пошуку ефективних форм організації навчання. Згідно з дефініцією, яку пропонує В.Ягупов, поняття «форма організації навчання» як дидактична категорія означає «зовнішній бік організації навчального процесу, пов'язаний із кількістю учнів, часом і місцем навчання, а також із порядком його здійснення» [1, с.385].

Відповідно до цього визначення слід навести такі форми педагогічного процесу формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в процесі професійної підготовки:

- індивідуальні заняття (заняття з фаху);
- групові заняття: у великих групах (лекційні, семінарські, практичні заняття спеціального курсу «Формування творчої особистості музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі»; заняття з оркестрового класу) та в мікрогрупах (заняття з ансамблю);
- концертна практика (академконцерти та іспити з фаху, концертні, конкурсні виступи);

- педагогічна практика (рефлексивне осмислення принципів формування творчої особистості музиканта-виконавця й практична реалізація власного досвіду, спрямована на формування іншої особистості);
- самостійна робота (заняття з інструментом; заняття з нотним та іншим музичним матеріалом (аудіо, відео записи, теоретичні праці тощо); позамузична пізнавальна й творча діяльність).

Необхідно зауважити, що формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі, зважаючи на специфіку навчального процесу музичного вищого навчального закладу, має передбачати як індивідуальну форму занять, так і групову (у великих та малих групах).

Форма концертної практики розглядалася як надзвичайно важлива для педагогічного процесу формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця. Під час концертних виступів музикант-виконавець реалізує власний творчий потенціал, вчиться втілювати художній образ музичного твору у відповідності до власного задуму, набуває необхідного досвіду творчої діяльності й музичної комунікації. Конкурсні вступи висувають підвищені вимоги до рівня розвитку мотиваційно-вольового компонента структури творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця. Підготовка до таких виступів вимагає від музиканта-виконавця особливої зосередженості й творчої наснаги, а також ретельності в побудові власної концепції інтерпретації музичного твору, відібраного для конкурсного виступу.

Педагогічна практика як одна з форм організації педагогічного процесу формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі набуває особливої значущості з огляду на важливість рефлексивного осмислення особистістю принципів власного формування й розвитку. Практична педагогічна діяльність творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця вимагає від нього не тільки високого рівня сформованості власної творчої особистості, але й усвідомлення шляхів реалізації творчого потенціалу задля формування іншої творчої особистості.

Самостійна форма роботи студента над інтерпретуванням музичного твору посідає важливе місце в педагогічному процесі формування його творчої особистості. Тому до кожної з лекцій спеціального курсу «Формування творчої особистості музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі», передбаченого першим етапом формувального експерименту, додається список літератури для самостійного вивчення. Самостійна форма занять студента музично-виконавської спеціалізації має включати не тільки й не стільки безпосередню роботу з нотним матеріалом, але, набагато ширше, вона повинна охоплювати увесь спектр творчого самовиявлення особистості – від пізнання окремих явищ буття (не тільки художніх) до продукування власних ідей, створення оригінальних концепцій, реалізації власного бачення змісту й сутності цих явищ.

Згідно з визначенням, яке наводить відомий український педагог Г.Ващенко, метод навчання – «це засіб або система засобів, свідомо вживаних для досягнення тих спеціальних завдань, що містять у собі навчальний процес» [2, с.103.]. Щодо формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі, слід виокремити такі методи:

- герменевтичні методи;
- метод творчих завдань;
- словесні методи навчання (розповідь, пояснення, лекція, бесіда, дискусія, семінарське заняття);
- наочні методи (показ, ілюстрування – аудіо, відео матеріал, демонстрування – виконання музичного твору педагогом);
- практичні методи;
- метод повторення матеріалу;
- методи контролю й самоконтролю в навчанні.

Герменевтичні методи спрямовані на формування у творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця здатності до духовного осягнення змісту виконуваного музичного твору, розвитку емпатійних здібностей студентів. Це передбачало застосування таких завдань, які мали на меті сприяння реалізації здатності студентів до вчування в предмет пізнання (музичний твір), осягнення його змісту не тільки на раціональному, а й на емоційному рівні. Герменевтичні методи були покликані активізувати вироблення студентом особистісного розуміння змісту музичного твору з опорою як на суб'єктивний життєвий досвід і особистісні цінності, так і на цінності загальнолюдського масштабу.

Метод творчих завдань у формуванні творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі виступає як значуще джерело становлення її творчих здібностей. Вивчаючи принципи ефективного стимулювання пізнавальних інтересів молодших школярів, З.Друзь [3] розглядає нестандартні завдання як важливий засіб такого стимулювання. Слід зауважити, що, оскільки творча діяльність іманентно містить елемент нестандартності (об'єктивної чи суб'єктивної), то метод творчих завдань постає як ефективний засіб стимулювання творчої активності музиканта-виконавця. Окрім того,

виконуючи творчі завдання, які стосуються інтерпретування музичного твору, музикант-виконавець набуває професійних якостей, формує уявлення про можливості й напрямки музично-виконавської творчості. Система творчих завдань є своєрідною творчою лабораторією для творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця, де опрацьовуються ті чи інші творчі прийоми, апробуються власні творчі концепції. Метод творчих завдань дозволив здійснити педагогічний особистісно-формульвальний вплив на кожного окремого студента, урахувавши рівень сформованості його творчої особистості в цілому, а також ступінь розвитку окремих компонентів її структури.

Розповідь, пояснення, лекція або бесіда, підкріплені виконавським показом, проілюстровані аудіо чи відео матеріалом або підсилені наочною демонстрацією навчального матеріалу, апелюють як до словесно-логічного, так і до наочно-образного виду мислення студента. Інформація, отримана в такий спосіб, потребує детальної обробки відповідними прийомами й способами мислення. Одночасне використання словесних і наочних методів у єдиному навчальному процесі (у рамках одного уроку або лекції) зумовлює взаємопідсилення й взаємодоповнення різних видів мислення особистості, що навчається, сприяючи в такий спосіб формуванню різноаспектного образу предмета навчання.

Практичні методи, що передбачають активну участь студентів у реалізації набутих знань, умінь і навичок, і які застосовуються в комплексі зі словесними й наочними методами, ефективно сприяли поєднанню у свідомості студентів теоретичного й практичного аспектів професійної діяльності. Через психологічні механізми синестезії відбувалося сполучення слухових, зорових, дотикових, рухових сенсорних модальностей. При цьому всі аспекти художнього образу музичного твору в усьому їх розмаїтті превалювали над моторною складовою виконавської техніки музиканта, домінуючи над нею. Отже, фізичний бік музичного виконавства керувався художньою доцільністю й підпорядковуватися їй. За умови такого домінування внутрішнього над зовнішнім у музичному виконавстві, у творчій особистості майбутнього музиканта-виконавця вироблявся творчий стиль професійної діяльності (і, ширше, стиль життя творчої особистості), який передбачає підвищену духовну, інтелектуальну, емоційну активність. Пріоритет духовного над фізичним за таких умов стає необхідним підґрунтям для формування навичок застосування виконавської техніки не тільки як засобу видобування звуку за посередництвом фізичних рухів, а як невід'ємної складової художньо-творчого процесу. Отже, тут правомірно говорити про закладення педагогічних основ формування художньої виконавської техніки, яка передбачає міцний зв'язок між певним прийомом, засобом звуковидобування тощо й тим чи іншим аспектом художнього образу музичного твору, що інтерпретується. Таким чином, у творчій особистості музиканта-виконавця виникає цілісне уявлення про внутрішній зміст художнього образу музичного твору й зовнішню форму втілення цього змісту в реальному звучанні. При цьому за певними технічними виконавськими прийомами закріплюються відповідні художні значення, а до цілісного образного уявлення про ці прийоми включеними виявляються художньо-змістовний (духовний, інтелектуальний, емоційний) та моторний аспекти виконавської культури. У свідомості творчої особистості музиканта-виконавця формуються динамічні образи складових музично-виконавської технічної майстерності, і ступінь динамічності та напрямок змінюваності цих образів зумовлюється характером подальшого музично-виконавського досвіду студента.

Метод повторення матеріалу в умовах навчального процесу музичного вищого навчального закладу відіграє значущу роль у формуванні творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі. Музичні твори, які були виконані музикантом-виконавцем раніше, в умовах накопичення досвіду творчої діяльності, отримують нове прочитання, сприяючи формуванню в музиканта-виконавця уявлення про перманентність творчого пошуку, про можливість постійного вдосконалення власної концепції інтерпретації певного музичного твору.

Методи контролю й самоконтролю виконували функцію визначення міри успішності перебігу педагогічного процесу формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі. Кожне лекційне заняття спеціального курсу «Формування творчої особистості музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі» передбачало питання для самоперевірки. Таким чином майбутній музикант-виконавець здійснював самоконтроль, який виступає як важливий чинник формування самостійності його творчої особистості.

Наш формульвальний експеримент проводився в три етапи.

Перший етап мав на меті вирішення завдання попереднього ознайомлення студентів музично-виконавських спеціалізацій із теоретико-методологічними основами музично-виконавської творчості, що здійснювалося через виконання ними відповідних творчих завдань, проведення педагогічних бесід, а також викладення авторського спеціального курсу «Формування творчої особистості музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі».

Другий етап передбачав вирішення завдання формування герменевтичних умінь творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі. Досягнення цієї мети здійснювалося завдяки застосуванню відповідних творчих завдань.

Третій етап мав на меті вирішення завдання формування цілісної й самостійної творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця. Для досягнення зазначеної мети головний акцент було зроблено на індивідуальній формі занять. Також важлива роль відводилася самостійній роботі студента, яка передбачала не тільки заняття з інструментом, але й роботу з нотним та іншим музичним матеріалом, що включав аудіо-, відеозаписи, теоретичні музикознавчі праці тощо.

Перший етап формувального експерименту передбачав застосування методів педагогічної бесіди, творчих завдань, наочних методів (показ, ілюстрування – аудіо, відеоматеріал, демонстрування – виконання музичного твору педагогом), практичних методи.

Так, під час занять із фаху студент, вивчивши музичний твір напам'ять, ознайомлювався з різними виконаннями цього твору відомими музикантами-виконавцями за посередництва прослуховування аудіо- та перегляду відеозаписів концертних виступів та студійних робіт. З метою визначення рівня та характеру розуміння сутності музично-виконавської творчості студентом, у рамках реалізації методу педагогічної бесіди, йому пропонувалося дати відповідь на запитання: «У чому Ви вбачаєте відмінність інтерпретаційних концепцій, втілених різними музикантами-виконавцями?». Виходячи з характеру відповіді, планувалося подальша робота зі студентом.

Урахування рівня розуміння музикантом-виконавцем специфіки музично-виконавської творчості дало змогу виокремити три типи планування педагогічних бесід на заняттях із фаху: 1) студенти, які не вбачали суттєвої різниці між інтерпретаційними концепціями й не могли пояснити сутності виявлення творчого начала в музично-виконавській діяльності (низький рівень), потребували детального роз'яснення відповідних питань і акцентуації особистісно-творчих моментів у різних концепціях інтерпретації музичного твору; 2) студенти, що відчували своєрідність кожної з інтерпретацій, але не могли пояснити, у чому саме вона полягає (середній рівень), потребували розширеного й детального пояснення сутності творчого переосмислення музичного матеріалу; 3) студенти, котрі виявилися спроможними не тільки вирізнити особистісний характер кожного з виконань, але й визначити його сутність (високий рівень), потребували спрямування їхнього творчого потенціалу на побудову власної концепції інтерпретації даного музичного твору. Реалізація такого підходу дала змогу здійснити особистісне орієнтування навчально-виховного процесу музичного вищого навчального закладу.

Викладення спеціального курсу «Формування творчої особистості музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі» стало тією інтегруючою ланкою, за допомогою якої було посилено міжпредметні зв'язки в процесі професійної підготовки майбутнього музиканта-виконавця, а також здійснено оптимальне поєднання теорії й практики музично-виконавської творчої діяльності.

Для успішної реалізації герменевтичного підходу до інтерпретації музичного твору творча особистість музиканта-виконавця має володіти необхідними вміннями, вимоги до набуття яких є значно ширшими за задоволення потреби в розвитку суто інтелектуальної сфери особистості. Цим і був зумовлений вибір завдання *другого етапу* формувального експерименту, яке полягало у формуванні герменевтичних умінь творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця.

Поняття «уміння» визначається як засвоєний особистістю спосіб виконання дії, що засновується на досвіді, знаннях та навичках. Отже, реалізуючи герменевтичний підхід до інтерпретації музичного твору, музикант-виконавець має отримувати відповідний досвід інтерпретаційної діяльності, набувати знання, необхідні для формування специфічних умінь герменевтичної інтерпретації музичного твору. Такі вміння правомірно розглядати як професійні герменевтичні вміння, а їх зміст визначити як засвоєні особистістю способи інтерпретаційної діяльності з герменевтичних позицій. Спираючись на головні принципи герменевтичного підходу до інтерпретації музичного твору, слід зазначити, що герменевтичні вміння апелюють до здатності особистості до вчування в предмет інтерпретації, розуміння його змісту на рівні загальнолюдських цінностей, привнесення особистісних смислів до змісту об'єкта інтерпретаційної діяльності.

Виходячи із зазначеного вище, а також спираючись на компонентну структуру творчої особистості музиканта-виконавця, стає можливим виокремити герменевтичні вміння, які спираються на активність певного компонента: мотиваційно-вольового, когнітивного, емоційного або творчо-діяльнісного. Проте, усі герменевтичні вміння творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця перебувають у тісному зв'язку, зумовленому єдиною методичною основою, що її становить герменевтичне вчення. Зазначені вміння є такими, що пронизують усю структуру творчої особистості музиканта-виконавця, зумовлюючи активність в інтерпретаційному процесі всіх її компонентів.

Герменевтичні вміння творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця, виходячи із сутності герменевтичного вчення, з необхідністю апелюють до таких понять герменевтики, як розуміння, духовні цінності, світоглядні настанови особистості, діалогічність пізнання, герменевтичне коло, емпатія, вчування в предмет пізнання тощо.

Отже, герменевтичними вміннями творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця є вміння:

- 1) сприймати явища музичного мистецтва з позицій особистісних і загальнолюдських цінностей;
- 2) актуалізувати власний світогляд в інтерпретаційному процесі;
- 3) пізнавати зміст музичного твору на основі внутрішнього міжособистісного діалогу з його автором;
- 4) самостійно вирішувати суперечності пізнання змісту музичного твору, зумовлені специфікою герменевтичного кола;
- 5) ідентифікувати, ототожнювати власні почуття з почуттями композитора;
- 6) інтерпретувати музичний твір на основі вчування та емоційного переживання його змісту;
- 7) постійно розширювати й поглиблювати своє розуміння змісту виконуваного музичного твору;
- 8) втілювати особистісне розуміння змісту музичного твору у власній концепції його інтерпретації.

Другий етап формувального експерименту передбачав застосування герменевтичних методів, методів творчих завдань, педагогічних бесід, експертного оцінювання виконання студентом музичного твору.

Застосування методу творчих завдань та практичних методів дозволило максимально ефективно досягти мети *третього етапу* формувального експерименту, яка полягала у формуванні цілісної й самостійної творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця. Це стало підставою інтегрування теорії й практики музично-виконавської творчості в єдиному інтерпретаційному процесі, формуючи в студента образне уявлення про виконуваний музичний твір.

З метою формування цілісної й самостійної творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця студентам було запропоновано виконати низку творчих завдань. Так, під час занять із фаху студент мав дати розширене пояснення власного бачення змісту музичного твору, визначити основні вихідні положення власної інтерпретаційної концепції. Виконання цього творчого завдання сприяло поглибленню первісного осягнення смислу музичного твору, глибшому усвідомленню музикантом-виконавцем власних інтенцій щодо трактування змісту виконуваного музичного твору, що, у свою чергу, заклало фундамент для успішного перебігу інтерпретаційного процесу, який передбачає: подальшу деталізацію, уточнення змісту як окремих частин музичного твору, так і всього музичного твору як цілісності; продукування якісно нової цілісності музичного твору, смисл якого отримує нове розуміння.

На основі результатів проведеної роботи, як наступне творче завдання, студентів було запропоновано провести паралелі між музично-виконавською творчістю та іншими видами творчості, як художньої, так і нехудожньої. Виконання даного творчого завдання сприяло розширенню уявлень майбутнього музиканта-виконавця про творчу діяльність особистості як таку взагалі та основні моменти, спільні для всіх видів творчості (переосмислення існуючого матеріалу, продукування якісно нового результату тощо), а також поглибленню розуміння специфіки музично-виконавської творчості.

Творчим завданням, покликаним сформувати уявлення студента про можливість практичної реалізації власного розуміння змісту музичного твору, що вивчається, було завдання з підбору музичних засобів виразності для втілення того чи іншого аспекту художнього образу. Виконання цього творчого завдання ефективно сприяло реалізації можливості задіяти виразні можливості музичного інструменту для втілення власного бачення змісту музичного твору в реальному звучанні.

Підсумовуючи, слід зауважити, що, вибудовуючи методіку формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця, ми намагалися всебічно сприяти реалізації студентами музично-виконавських спеціалізацій музичних вищих навчальних закладів їх творчого потенціалу. Із цією метою всебічно заохочувалася творча ініціатива студентів, застосовувалася система творчих завдань, покликаних сформувати не тільки окремі компоненти структури творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця, але й усю структуру в її цілісності. Важливим аспектом цього процесу вважаємо формування герменевтичних умінь творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця. Задля забезпечення цієї мети в ході професійної підготовки було застосовано систему герменевтичних методів, що ґрунтуються на головних принципах герменевтичного підходу до інтерпретації музичного твору у сфері музичної педагогіки.

Вивчення сутності творчої діяльності музиканта-виконавця дало нам змогу визначити відповідні критерії діагностики рівнів сформованості творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця.

Мотиваційно-вольовий критерій характеризує творчу особистість майбутнього музиканта-виконавця з позицій її внутрішньої вмотивованості до творчості, а також її вольової саморегуляції в процесі професійної діяльності. Зазначений критерій має наступні показники: а) наявність мотиваційно-вольової спрямованості творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця; б) потреба особистості в позитивному перетворенні як навколишньої дійсності, так і самої себе; в) прояв надситуативної активності в професійній діяльності. Наведені показники мотиваційно-вольового критерію охоплюють як

внутрішні психологічні передумови інтерпретаційної діяльності творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця, так і аспекти їх зовнішнього прояву в професійній діяльності.

Когнітивний критерій сформованості творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця відображає як міру розвиненості її пізнавальних здібностей, так і ступінь широти знань, які виступають основою інтерпретаційної діяльності. Цей критерій охоплює такі показники: а) творчий стиль пізнання дійсності, репрезентованої музичним твором; б) різносторонність і якість асоціативних зв'язків; в) глибина й різносторонність знань, застосованих в інтерпретаційній діяльності. Показники когнітивного критерію характеризують пізнавальний потенціал творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця і його реалізацію в професійній діяльності.

Емоційний критерій характеризує емоційну сферу майбутнього музиканта-виконавця й міру реалізації його особистісного емоційного досвіду в інтерпретаційній діяльності. Емоційний критерій визначається за такими показниками: а) ступінь розвиненості емоційної сфери; б) прагнення зрозуміти зміст музичного твору, що інтерпретується, на емоційному рівні; в) втілення особистісних емоцій у власному варіанті інтерпретації виконуваного музичного твору. Дані показники висвітлюють як багатство емоційної сфери творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця, так і процес творчої реалізації нею власних емоцій у професійній діяльності.

Творчо-діяльнісний критерій визначає перетворюючу, креативну діяльність творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця, її професійну творчу активність. Показниками названого критерію є такі: а) вихід творчої діяльності за рамки наявного матеріалу, б) самостійність у вирішенні творчих задач професійної діяльності; в) оригінальність концепції інтерпретації музичного твору, що виконується. Зазначені показники творчо-діялісного критерію характеризують творчу особистість майбутнього музиканта-виконавця з позицій творчого ставлення до власної професійної діяльності.

Урахування індивідуальних результатів діагностування кожного окремого студента музично-виконавської спеціалізації із застосуванням наведених критеріїв дало змогу визначити наступні рівні сформованості творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця: низький (репродуктивний); середній (евристичний); високий (креативний).

Упровадження в педагогічну практику музичного вищого навчального закладу розробленої методики формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі дозволило значно підвищити ефективність процесу професійної підготовки студентів музично-виконавських спеціалізацій. Так, в експериментальній групі кількість студентів, віднесених до низького рівня сформованості творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця зменшилася з 48,4% до 3,2%; кількість студентів, які відповідали середньому рівню зменшилася з 45,2% до 41,9%; кількість студентів, що характеризувалися високим рівнем сформованості творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця зросла з 6,4% до 54,9%. Наведені результати свідчать про ефективність розробленої методики й доцільність її впровадження в навчальний процес музичного вищого навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ягупов В. В. Педагогіка : [навч. посібник] / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
2. Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання : [підруч. для педагогів] / Григорій Григорійович Ващенко. – К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. – 415 с.
3. Друзь З. В. Нестандартні завдання як засіб стимулювання пізнавальних інтересів молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Друзь Зінаїда Василівна. – Кривий Ріг, 1997. – 178 с.

УДК 376.2/4 : [37.03 : 782]

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Локарева Г.В., д. пед. н., професор, Рись М.Ю., аспірант

Запорізький національний університет

У статті розглянуті питання та деякі аспекти механізму впливу засобів музикотерапії на соціальну реабілітацію дітей з особливими потребами та їх самореалізацію в життєвому просторі.